

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКИЙ КОЛЕГІУМ»

ІМЕНІ Т.Г. ШЕВЧЕНКА

Кафедра права, філософії та політології

**НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ ТА СОЦІОГУМАНІТАРНИХ
ДИСЦИПЛІН ІМЕНІ О.М. ЛАЗАРЕВСЬКОГО**

ПОГОДЖЕНО

Завідувач кафедри

Протокол № 1 від 27 серпня 2024 р.

проф. Чорний О.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«ТЕОРІЇ ТА МЕТОДИ СУЧАСНОЇ ПОЛІТИЧНОЇ НАУКИ»

Освітній ступінь: «Бакалавр»

Шифр галузі: 05 Соціальні та поведінкові науки

Код і назва спеціальності: 052 політологія

Чернігів
2024-2025 н.р.

Робоча програма дисципліни «Теорії та методи сучасної політичної науки» для студентів за напрямом підготовки: 05 Соціальні та поведінкові науки. Спеціальність «Політологія».

Розробник програми: кандидат політичних наук, доцент кафедри Костирєв Андрій Геннадійович.

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри права, філософії та політології Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

Протокол №1 від 27 серпня 2024 р.

Завідувач кафедри _____ Олександр ЧОРНИЙ

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 10	Галузь знань Напрямок підготовки 05 Соціальні та поведінкові науки (шифр і назва)	Нормативна	
Модулів – 6	Спеціальність (професійне спрямування): 052 Політологія	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 3		1-й	1-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання _____ (назва)		Семестр 2-й 2-й	
Загальна кількість годин – 180			
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента – 12	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	Лекції 16 10	
		Практичні, семінарські 10 10	
		Лабораторні -	
		Самостійна робота 154 160	
		Індивідуальні завдання: Вид контролю: Екзамен Екзамен	

МЕТА І ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Теорії та методи сучасної політології» є базовою нормативною дисципліною, яка розкриває становлення і розвиток теоретико-методологічної бази політології як науки.

Предметом її вивчення у запропонованому курсі є основні політичні теорії та методи дослідження політичної сфери суспільного життя, які сформувалися від середини XIX століття до сьогодення у провідних політологічних школах.

Метою викладання навчальної дисципліни «Теорії та методи сучасної політології» є формування у студентів відповідних загальних і спеціальних компетентностей та досягнення програмних результатів, визначених стандартом вищої освіти (СВВ) за спеціальністю 052 «Політологія» для першого

(бакалаврського) рівня вищої освіти» (Наказ МОН України від 20 липня 2020 року № 911), які стосуються методології та предметної сфери зарубіжної політології, розуміння її проблематики, цінностей та досягнень, опанування категоріально-понятійним апаратом та аналітично-дослідницьким інструментарієм, що були напрацьовані у процесі розвитку політології як науки, та вміння використовувати ці знання для аналізу і вирішення питань сучасної політичної теорії та практики.

Відповідно до означеної мети основними завданнями постають:

- засвоєння концептуальних теоретико-методологічних підходів політичної науки, які були сформовані у другий половині XIX – на початку XX ст.
- оволодіння систематизованими, цілісними знаннями політичних теорій та політологічних методів, розроблених авторитетними зарубіжними політологами у XX ст.
- засвоєння базових положень ліберальних, соціалістичних та націоналістичних теорій, що сформувалися в Україні XIX-XX століть;
- творче осмислення та оцінка основних новітніх політологічних теорій та методів політологічних досліджень, розроблених у XXI столітті ;
- формування вмінь та навичок самостійно аналізувати суспільно-політичні явища та процеси;
- виховання громадян демократичної держави з високим рівнем політичної свідомості та культури.

Статус навчальної дисципліни: обов’язкова

ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Вивчення навчальної дисципліни «Теорії та методи сучасної політичної науки» сприятиме формуванню таких загальних та спеціальних компетентностей як:

Шифр згідно СВВ	Компетентності
	загальні
ЗК 01	Знання предметної області та розуміння професійної діяльності.
ЗК 02	Здатність спілкуватися іноземною мовою
ЗК 03.	Здатність бути критичним і самокритичним.
ЗК 05.	Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.
ЗК 06	Здатність реалізувати свої права і обов’язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина.
ЗК 07	Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та

	закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства
ЗК 08	Здатність ухвалювати рішення та діяти, дотримуючись принципу неприпустимості корупції та будь-яких інших проявів недоброчесності.
	спеціальні
СК 01	Здатність використовувати категорійно-понятійний та аналітично-дослідницький апарат політичної науки.
СК 02	Здатність застосовувати політологічне мислення для розв'язання теоретичних та практичних проблем у політичній сфері на основі опанування методологією, знання теорій та концепцій зарубіжної політичної думки.
СК 03	Здатність описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах.
СК 04	Здатність застосовувати інструментарій нормативної та емпіричної політичної теорії та політичної методології у фаховій діяльності.
СК 05	Здатність аналізувати взаємодію політичних акторів та інститутів, владу та урядування, політичні системи та режими, політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування, з використанням методів сучасної політології.
СК 06	Здатність аналізувати публічну політику на місцевому, національному, європейському та глобальному рівні на основі сучасних концепцій зарубіжної політології.
СК 09	Здатність презентувати результати теоретичних і прикладних досліджень для фахівців та нефаківців.

Критерієм успішного проходження здобувачем освіти підсумкового оцінювання є досягнення ним мінімальних порогових рівнів оцінок за кожним запланованим результатом навчання навчальної дисципліни. Мінімальний пороговий рівень оцінки визначається здатністю студента охарактеризувати етапи розвитку зарубіжної політології, розкрити вміст основних політологічних теорій, проаналізувати основні концепції української політичної думки, описати базові методи політологічних досліджень, а також вмінням на основі узагальнення засвоєних теоретичних положень та методів представити власний аналіз суспільно-політичних проблем.

Засоби діагностики результатів навчання

У якості засобів оцінювання та методів демонстрування результатів навчання використовуються:

- екзамен;
- стандартизовані тести;
- усні відповіді, реферати;

- студентські презентації та виступи на наукових заходах.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, курсової роботи (проекту), практики
90 – 100	A	відмінно
83 – 89	B	добре
75 – 82	C	
68 – 74	D	задовільно
60 – 67	E	
35 – 59	Fx	незадовільно з можливістю повторного складання
0 – 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

ПРОГРАМА ТА СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Програма навчальної дисципліни складається з трьох змістових модулів:

1. Формування теоретико-методологічних основ політичної науки (друга половина XIX - початок XX ст.).
2. Розвиток політичних теорій та політологічних методів у XX ст.
3. Сучасні політичні теорії та методи політологічних досліджень, розроблені у XXI ст.

Структура кожного змістовного модуля складається з трьох блоків – лекційного блоку, блоку самостійної роботи та блоку семінарських занять. Ці блоки націлені на забезпечення опанування тематикою дисципліни не тільки як результату пасивної роботи «на прийом» під час прослуховування лекцій та прочитання рекомендованої літератури у процесі самостійної роботи, але й активної творчої діяльності «на віддачу», яка полягає у критичному осмисленні матеріалу лекцій, навчальних посібників та першоджерел, кваліфікованій участі у дискусіях під час семінарів, підготовці змістовно глибокого та методично правильно оформленого авторського есе по тематиці кожного модуля, виконанні контрольного тесту та відповіді на іспиті. Іспит, водночас, є формою підсумкового контролю успішності навчання.

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	Разом	у тому числі					Разом	у тому числі				
		л	пр	лаб.	інд.	срс		л	пр	лаб.	інд.	срс
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1. Формування теоретико-методологічних основ політичної науки												
Тема 1. Теоретичні витоки концепції політичного лібералізму.	10	2				8	10					10
Тема 2. Теоретичні витоки соціалізму як напрямку політичної думки і діяльності.	10	1				9	10					10
Тема 3. Фундаментальні положення політичної теорії марксизму. Основні напрямки неомарксизму.	9	1	1			6	9	1	1			7
Тема 4. Консерватизм та анархізм: протистояння політичних теорій.	9					9	9					9
Тема 5. Теоретичні основи націоналізму.	10	2	1			6	10	1	1			8

[illegible]

Тема 15. Концепції інформаційного та мережевого суспільства.	10	1	1			6	10	1	1			8
Тема 16. Геополітичні та глобалізаційні концепції.	10	1	1			8	10	1	1			8
Тема 17. Дефенціальні політичні теорії: фемінізм, пацифізм, екологізм.	6					6	6					6
Тема 18. Постмодернізм у політичній теорії. Постправа. Політика популізму. Постполітика.	6					6	6					6
Тема 19. Сучасні методи та інструменти політологічних досліджень.	10	2	1			7	10	1	1			8
Усього годин	180	16	10			154	180	10	10			160

ТЕМАТИКА ДИСЦИПЛІНИ

Модуль 1. Формування теоретико-методологічних основ політичної науки (друга половина XIX - початок XX ст.).

Тема 1. Теоретичні витoki концепції політичного лібералізму. Права і свободи людини та індивідуалізм як фундамент концепції політичного лібералізму. Утилітаристська концепція І. Бентама. Вчення Дж. Мілля про свободу. Органістична концепція Г. Спенсера. Політичне вчення про обмежений суверенітет Б. Константа.

Тема 2. Теоретичні витoki соціалізму як напрямку політичної думки і діяльності. Рівність як ціннісна основа соціалізму. Колективізм як основний принцип соціальної взаємодії при соціалізмі. Концепція «індустріального суспільства» Анрі Сен-Симона. Проект суспільного устрою Шарля Фур'є. «Соціалістичне суспільство» Роберта Оуена.

Тема 3. Фундаментальні положення політичної теорії марксизму. Основні напрямки неомарксизму. Базові елементи наукового соціалізму К. Маркса. Діалектичний та історичний матеріалізм. Теорія додаткової вартості. Проблеми походження, сутності та історичних перспектив держави у працях Ф. Енгельса. Економічний детермінізм політичних процесів. Виробничі сили та виробничі відносини. Суспільні класи. Суспільно-політичні формації. Рушійні сили і мета політичних процесів. Марксистське вчення про політичні партії. Ленінська теорія соціалістичної революції та диктатури пролетаріату Соціальна філософія М. Вебера. Теорія гегемонії у неомарксизмі А. Грамші. Фрейдомарксизм. Аналітичний марксизм. Структурний марксизм Л. Альтюсера. Франкфуртська школа, Критична теорія сучасного (індустріального) суспільства: Т. Адорно, М. Горькаймер, Г. Маркузе, Е. Фромм, В. Бенямін, Л. Левенталь, Ф. Л. Нейман, Ф. Поллок. Теорія комунікативної дії Ю. Габермаса. Школа критичної теорії О. Негта. Концепція світ-системи І. Валерстайна.

Тема 4. Консерватизм та анархізм: протистояння політичних теорій. Державний порядок і прихильність до традиційних цінностей як основи консерватизму. Провіденціалізм у політичному вченні Ж. де Местра. Сутність та походження державної влади у творах Ж. де Местра. Вчення Ф. де Бональда про закон та його джерело. Погляди Е. Бьорка на державу та політичну владу. Консервативні ідеї Р.Ш. де Бріана. Б. Дізраелі Р. Піл Дж. П. Іст – засновники консерваторського політичного руху. Неоконсерватизм. Консерватизм у політиці М. Тетчер та Р. Рейгана. Знищення держави та абсолютна свобода – ідеали анархізму. «Спілка егоїстів» М. Штірнера. Ідея вільного обміну і теорія взаємності П.Ж. Прудона. Анархо-комунізм М. О. Бакуніна і П. О. Кропоткіна. Екологічний анархізм М. Бучина.

Тема 5. Теоретичні основи націоналізму. Основні методологічні підходи до тлумачення поняття «нація». Відправні елементи націоналістичних теорій. Типологія націоналізму. Історичні етапи розвитку націоналізму. Фашизм. Нацизм. Расизм. Націоналізм і глобалізація у сучасному світі.

Тема 6. Ліберальні, соціалістичні, консервативні та націоналістичні концепції в українській політичній думці. Ліберальні ідеї (свобода людини) у

творах Тараса Шевченка. Демократичні ідеї (народовладдя) у творах Тараса Шевченка. Соціалістичні ідеї (боротьба з експлуататорами) у творах Т. Г. Шевченка. Націоналістичні ідеї (визволення України та утворення власної держави) у творах Т. Г. Шевченка. Погляди М. Костомарова на громадянське суспільство як інститут соціальної взаємодії в українському політичному менталітеті. Політична свобода як основа демократичного розвитку у державницькій концепції М. Драгоманова. Принцип політичної нації у державницькій концепції М. Драгоманова. Принципи зовнішнього та внутрішнього федералізму у державницькій концепції М. Драгоманова. Погляди І. Франка на економічну рівність як умову свободи і соціалістичну революцію як спосіб її досягнення. Відображення ліберально-демократичних устремлінь І. Франка у його критиці марксистських способів побудови «світлого майбутнього». І. Франко про національну емансипацію як передумову свободи індивіда. Основні політичні постулати Михайла Грушевського. Соціалізм з українським обличчям - політичний ідеал Володимира Винниченка. Націоналістичні концепції М. Міхновського та М. Донцова. Український консерватизм В. Липинського. Концепція державної структури України Симона Петлюри. Більшовицька українізація М. Скрипника.

Тема 7. Позитивістська та компаративістська методології у політичній науці. Політологічні аспекти позитивізму. Закон трьох станів людського розуму і закон класифікації наук Огюста Конта. Позитивне суспільство у розумінні О. Конта. Моральні цінності як визначальні фактори суспільного прогресу у позитивізмі. Емпіричний метод у політичній науці. Політичні погляди та порівняльний метод А. де Токвіля. Історико-порівняльні дослідження Ф.Лібера. «Традиційний підхід» в порівняльній політології (В.Вільсон, Дж. Берджес). Роль теорії державного управління в становленні порівняльного методу в політології. У.Маклеод про держави. Г. Сміт про походження і історію політики. Порівняльний аналіз як метод пояснення політичного явища або процесу. Порівняно-історичний метод – метод виявлення однотипності та різнорідності.

Модуль 2. Розвиток політичних теорій та політологічних методів у ХХ ст.

Тема 8. Елітистські теорії політичної влади. Концепція правлячого класу Г. Моски. Теорія політичних еліт В. Паретто. «Залізний закон олігархічних тенденцій» Р. Міхельса. Способи самоінтерпретації еліт за К. Мангеймом. Різновиди еліт за Р. Ароном. Теорія меритократії Д. Белла. Тенденції розвитку еліт за Дж. Бенхемом.

Тема 9. Теорії політичних систем. Поняття та складові політичної системи. Функції суспільної системи за Т. Парсонсом. Теорія політичної системи Д. Істона. Концепція політичної системи Г. Алмонда.

Тема 10. Теорії демократії та демократичного розвитку. Демократична соціальна держава Дж. Дюї. «Рациональний консенсус» Ю. Габермаса. Плуралістична демократія та модель поліархії Р. Даля. Теорія справедливості Дж. Роулса. Хвилі демократизації за Е. Тоффлером. Шість моделей демократії Я. ван Дійка. Сучасна криза ліберальної демократії.

Тема 11. Теорія політичної культури. Політична етика як складова культури у вченні М. Вебера. Поняття політичної культури Х. Файнера. Характеристика політичної культури Г. Алмонда. Типологія політичної культури С. Верби. Аналіз та класифікація політичної В Хьюкса и Я. Гиспурса. Типи політичної культури У. Розенбаума.

Тема 12. Взаємодія партійних та виборчих систем. Виборчі технології. Партійні системи. Виборчі системи. Групи інтересів як головні актори політичного процесу (А.Бентлі). Закономірності взаємодії виборчих і партійних систем за М. Дюверже. Теорема К. Ерроу.

Тема 13. Біхевіоралізм як метод політичної науки. Застосування принципів природничих наук до аналізу політичних подій. Політика як поведінка : Д.Уолдо, Д. Істон. Чикагська школа: Ч. Мерріам, Х.Госселл, Л. Уайт, Е. Фройд. Теорія політичного психоаналізу Г. Лассуела, «Інтелектуальні камені» фундаменту біхевіоралізму.

Тема 14. Реалістські політичні теорії. Теорія ігор у політиці. «Проблема в'язня». Теорія раціонального вибору (Г. Моргентау). Теорія політичного конфлікту (Л. Козер, Р. Даррендорф, Х. Булл).

Модуль 3. Сучасні політичні теорії та методи політологічних досліджень.

Тема 15. Концепції інформаційного та мережевого суспільства. Концепція постіндустріального суспільства Е. Тоффлера. Теорія інформаційного суспільства Д. Белла. Концепція мережевого суспільства Б. Уеллмана. Характеристики «мережевого суспільства» М. Кастельса. Політика в епоху Інтернету (Л. Беннет, Г. Блумлер, Р. Санштайн).

Тема 16. Геополітичні та глобалізаційні концепції. Концепція «кінця історії» Ф. Фукуями. Концепція «зіткнення цивілізацій» С. Хантінгтона. «Велика шахівниця» та «Стратегічне бачення» З. Бжезинського. Сучасні проблеми глобалізації та нового світового порядку.

Тема 17. Дефенціальні політичні теорії: фемінізм, пацифізм, екологізм. Зародження, становлення та основні ідеї фемінізму. Вплив фемінізму на сучасну політику. Пацифізм як прояв ідеалістичної політичної теорії. Актуальні питання пацифізму. Захист довкілля як політична проблема. Політичні аспекти глобального потепління. І COVID-19 і політика.

Тема 18. Постмодернізм у політичній теорії. Постправа. Політика популізму. Постполітика. Теоретичні основи постструктуралізму: М. Фуко, Ж. Лакан, Л. Альтюссер. Соціальний капітал у концепції Р. Барта. Теорія поля К. Леві-Стросса. «Висока» теорія Єльської школи (Дж. Батлер, Е. Саїд, Г. Співак, Ф. Джеймсон, Х. Бхабхі). «Низька» теорія - *Cultural Studies* (П. де Ман, Дельоз, Ж. Дерріда, Ж. Бодрійяр). Радикальний (когнітивний) конструктивізм (С. Жижек, Е. Лакло, Ш. Муфф), Деконструкція, «культуралізм» (Дж. Агамбен, А. Негрі, Ж. Рансьєр, А. Бадью, Н. Луман). Основні ознаки популізму у політиці. Популізм і демократія. Причини посилення популізму. «Правий» та «лівий» популізм. Деінституціоналізація політики. Пост-політика і пост-демократія (К. Коуч, Я. Мунк, О. Ютель). «Бульбашкова» демократія (П. Даміано).

Тема 19. Сучасні методи та інструменти політологічних досліджень.

Теоретико-проблемний підхід. Політично орієнтований підхід. Регіональний підхід. Дистрибутивний підхід. Інституціональний підхід. Метод моделювання. Матеріальні моделі. Формальні (математичні та нематематичні) моделі. Метод політичної комунікації (К. Дойч, Р. - Ж. Шварценберг).

Рекомендовані джерела:

Навчальні посібники:

1. Баранівський В. Ф. Політологія [Текст] : підручник / В. Ф. Баранівський ; Нац. акад. упр. - Київ : НАУ, 2016. - 235 с.
2. Безродний Є. Ф., Уткін О. І. *Історія політичних вчень: Навчальний посібник*. К.: ВД «Професіонал», 2006. — 432 с.
3. Політична думка XX – початку XXI століть: методологічний і доктринальний підходи : підручник : у 2-х т. / за заг. ред. Н. М. Хоми ; [Т. В. Андрущенко, О. В. Бабкіна, В. П. Горбатенко та ін.]. – Львів : «Новий Світ-2000», 2016
4. Політична енциклопедія. Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. — К.:Парламентське видавництво, 2011.
5. Політологічний енциклопедичний словник / уклад.: Л. М. Герасіна, В. Л. Погрібна, І. О. Поліщук та ін. / За ред. М. П. Требіна. Харків:Право, 2015.
6. Політологія: навчальний енциклопедичний словник-довідник для студентів ВНЗ I-IV рівнів акредитації / За наук. ред. д-ра політ. н. Н.М. Хоми [В.М. Денисенко, О.М. Сорба, Л.Я. Угрин та ін.]. Львів : «Новий Світ-2000», 2014. 779 с.
7. Політологія: підручник / [М. П. Требін та ін.]; за ред. проф. М. П. Требіна; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. 2-ге вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2018. 460 с.
8. Прикладна політологія: навч. посіб./ за ред. В. П. Горбатенка. – К.: Академія, 2008. 472 с.
9. Токовенко О. С. *Посібник до вивчення курсу «Історія зарубіжних політичних вчень та політичної науки»* (семестр II)/ О. С. Токовенко, О. А. Третяк. Дніпро: Вид-во «Ліра», 2018. 48 с.
10. Шляхтун П. П. *Політологія (теорія та історія політичної науки)*. Київ, Либідь. 2019. 470 с. URL: <http://politics.ellib.org.ua/pages-cat-52.html>
11. Цюрупа М. В., Ясинська В. С. *Основи сучасної політології*: підруч. Київ: Кондор, 2009. 354 с.
12. The Cambridge History of Nineteenth-Century Political Thought. URL: <https://www.cambridge.org/core/books/cambridge-history-of-nineteenthcentury-political-thought/C36E8F82FD65810D66151302B028BA1E>
13. The Cambridge History of Twentieth-Century Political Thought. URL: <https://www.cambridge.org/core/books/cambridge-history-of-twentiethcentury-political-thought/DA22CCF70AD0B5A45671D7C6B82E3835/>

Додаткова література:

1. Енциклопедія постмодернізму / За ред. Ч. Вінквіста та В. Тейлора; Пер. з англ. В. Шовкун; Наук. ред.. пер. О. Шевченко. Київ: Вид_во Соломії Павличко «Основи». 2003. 503 с.
2. Иванов В. Н, Матвиенко В. Я., Патрушев В. И., Молодых И. В. *Технологии политической власти: зарубежный опыт*. Київ: Вища школа, 1994. 263 с.
3. Короткий оксфордський політичний словник / пер. з англ.; за ред. Ієна Макліна, Алістера Макмілана. 2-е вид. К. : Вид-во Соломії Павличко "Основи", 2006. 789 с.

4. Кочубей Л. О. *Виборчі технології* : [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.]. К. : Укр. центр політ. менеджменту, 2008. – 332 с.
5. Сліпець П. П. *Політичні цінності: теорія і методологія пізнання та реалізації*. К.: Знання України, 2009. 251 с.

Першоджерела:

1. Алмонд Г. А., Верба С. Гражданская культура и стабильность демократии. *Политические исследования*. 1992. № 4.
2. Андерсон Б. *Уявлені спільноти. Роздуми про походження і поширення націоналізму*. К., 2001. 272 с.
3. Бакунин М. А. Государственность и анархия. *Философия. Социология. Политика*. М.: Правда, 1989.
4. Белл Д. Прихід постіндустріального суспільства. *Сучасна зарубіжна соціальна філософія. Хрестоматія*. К.: Либідь, 1996.
5. Бжезинский З. *Выбор мировое господство или глобальное лидерство*. Москва, 2005. 342 с.
6. Букчин М. *Реконструкция общества: на пути к зеленому будущему* / пер. с англ. А. Аксенова. Третий Путь. 1996. 190с.
7. Вебер М. *Соціологія. Загальноісторичні аналізи. Політика* / Олександр Погорілий (пер.). К.: Основи, 1998. 534 с.
8. Винниченко В. *Відродження нації*: в 3-х т. К.; Відень: Дзвін, 1990. Т. I. 348 с.; Т. II. 328 с.; Т. III. 542 с.
9. Грушевський М. С. *Національне питання і автономія*. Твори : у 50 т. Львів : Світ, 2002. Т. 1. С. 413–420.
10. Даль Р. А. *Поліархія. Участь у політичному житті та опозиція* / О.Д. Білогорський (пер.з англ.). Х.: Каравела, 2002. 216 с.
11. Даль Р., Чейбуб Х. А., Шапиро И. *Теория и практика демократии*. Избранные тексты / Пер. с англ. под ред. В. Л. Иноземцева, Б. Г. Капустиной. М.: Ладомир, 2006.
12. Дарендорф Ральф. *У пошуках нового устрою: Лекції на тему політики свободи у ХХІ столітті* / Анастасія Орган (пер.з нім.). К.: Видавничий дім "Києво-Могилянська академія", 2006. 110 с.
13. Донцов Д. Вибрані твори: у 10 т.; Т. 1: *Політична аналітика (1912–1918)*] / Упоряд., передм., комент. О. Багана. Дрогобич – Львів : ВФ «Відродження», 2011. 328 с.
14. Драгоманов М. П. Чудацькі думки про українську національну справу. Київ, 1913. URL: <http://litopys.org.ua/drag/drag19.htm>
15. Дюверже М. *Политические партии* / Л. А. Зимина (пер.с фр.). 4-е изд. М.: Академический Проект; Трикста, 2007. 540 с.
16. Енгельс Ф. Листи про історичний матеріалізм 1890—1894. — Київ: Видавництво політичної літератури України, 1980. 31 с.

17. Енгельс Ф. Початок родини, приватної власності і держави (на підставі дослідів Л. Г. Моргана). Нью-Йорк: Видане Української федерації Американської соціалістичної партії, 1919. 192 с.
18. Грамші Антоніо. В'язничні зошити. Вибрані записи / Пер. з іт. 2-е вид., перероб. і доп. Київ: Вперед, 2017. 417 с.
19. Гелнер Е. *Нації та націоналізм. Націоналізм* / Пер. з англ. К. : Таксон, 2003.
20. Ленин В. И. *Три источника и три составных части марксизма*. ПСС, т.23.
21. Липинський В. Листування. Т. 1. Київ: Смолоскип, 2003. 960 с., сс. 612-613.
22. Луман Н. *Рельность массмедиа*. М.: Праксис, 2005. 256с.
23. Маркс К., Энгельс Ф. Собрание сочинений. Изд. 2. Москва: Издательство политической литературы, 1955-1981 (pdf).
24. Маркузе Г. Структура інстинктів і суспільство: філософське дослідження вчення Зигмунда Фрейда. — Київ: «Ніка-Центр», 2010. 248 с.
25. Міхновський М. *Основний закон «Самостійної України» спілки народу українського*. Конституційна асамблея. URL: http://constituanta.blogspot.com/2011/08/1905_05.html.
26. Мойзес Н. Занепад влади. / Пер. О. Дем'янчук. Київ: Book Chef, 2017. 448 с.
27. Паретто В. *Трансформація демократії*. М.: Издательский дом «Территория будущего», 2011. 207 с.
28. Петлюра С. В. *Статті* / упоряд. та авт. передм. О. Климчук. Київ: Дніпро, 1993. 341 с.
29. Поппер К. Нищета историзма. М., 1993.
30. Токвиль А. де. Демократия в Америке. - М., 1992. 286 с.
31. Тоффлер, Э. *Третья волна (The Third Wave)*, 1980. М.: АСТ, 2010. 784 с.
32. Франко І. *Свобода і автономія*. Зібрання творів: у 50 т. Київ. : Наукова думка, 1986. Т. 45. Філософ. праці. С. 439–447.
33. Фридман Дж. *Мир в следующие 100 лет*. Краткий реферат. Нью Йорк: Институт демократии и сотрудничества, 2009. 29 с. URL: <https://velesova-sloboda.info/archiv/pdf/fridman-sleduyushchie-100-let>.
34. Фукуяма Ф. Конец истории? *Вопросы философии*. 1990. № 3. С. 14-35.
35. Фукуяма Ф. *Наше постчеловеческое будущее*. Москва: АСТ, 2004. 324 с.
36. Хандінгтон С. Зіткнення цивілізацій. *Національна безпека і оборона*. 1999. №3.
37. Хайек Ф. А. фон. *Дорога к рабству*. Пер. с англ. М. Б. Гнедовского / Предисл. Н. Я. Петракова. М.: «Экономика», 1992. 176 с.
38. Харари Ю. Н. *21 урок для 21 века*. URL: http://loveread.ec/read_book.php?id=80945&p=1.
39. Шварценберг, Р.-Ж. *Политическая социология*. М., 1992. 175 с.
40. Bell D. *The coming of post-industrial society: A venture of social forecasting*. NY: Basic Books, 1973.
41. Brzezinski Z. *Strategic Vision: America and the Crisis of Global Power*. N. Y., 2012. URL: <https://orientalreview.org/wp-content/uploads/2012/12/Brzezinski-Zbigniew.-Strategic-Vision-America-and-the-Crisis-of-Global-Power.pdf>
42. Castells, M. *The Rise of the Network Society. Information Age*, vol. 1; 2nd Edition with a New Preface edition. Wiley-Blackwell, 2009. URL: http://issuu.com/austinwillis/docs/the_rise_of_the_network_society_with_a_new_pr.pdf

43. Crouch C. *Post-democracy*. Cambridge, UK: Polity, 2004.
44. Dutton, H. W. *Society on the line: Information politics in the digital age*. Oxford: Oxford University Press. 1999.
45. Easton D. *The Analysis of Political Structure*, New York: Routledge. 1990.
URL: https://pantheon.world/profile/person/David_Easton/
46. Grigsby E. *An Introduction to Political Science*. 4-th edition. University of New Mexico, 2009. pp. 42-56. URL: <http://www.nicat-mammadli.narod.ru/b1.html/b35.pdf>
47. Jutel O. 2019. Post-Politics. – *Routledge Handbook of Psychoanalytic Political Theory*. Ed. by Y. Stavrakakis. New York: Routledge. P. 430–444.
48. Mounk Y. *The People vs. Democracy: Why Our Freedom Is in Danger and How to Save It*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 2018.
49. Munroe, Trevor. *An Introduction to Politics*. 3d edition. Canje Press, 2002. pp. 1-79.
URL: <https://lifeinmoscow.files.wordpress.com/2011/06/political-science.pdf>.
50. Palano, D. The Truth in a Bubble: the End of ‘Audience Democracy’ and the Rise of ‘Bubble Democracy’. *Soft Power*. 2019. 6(2): 36-53.
51. Schwab, Klaus, & Malleret, Thierry. COVID-19: The Great Reset. Zürich: Agentur Schweiz, 2020. 280 p. URL: <https://www.litlib.net/bk/135579/read>.
52. van Dijk Jan, Hacker Kenneth. *Internet and Democracy in the Network Society*. New York: Routledge, 2018.
53. Wallerstein I., T. Hopkins (eds.) *The Age of Transition: Trajectory of the World-System, 1945 - 2025*. London. 1996.

Програму склав

доц. Костирєв А. Г.